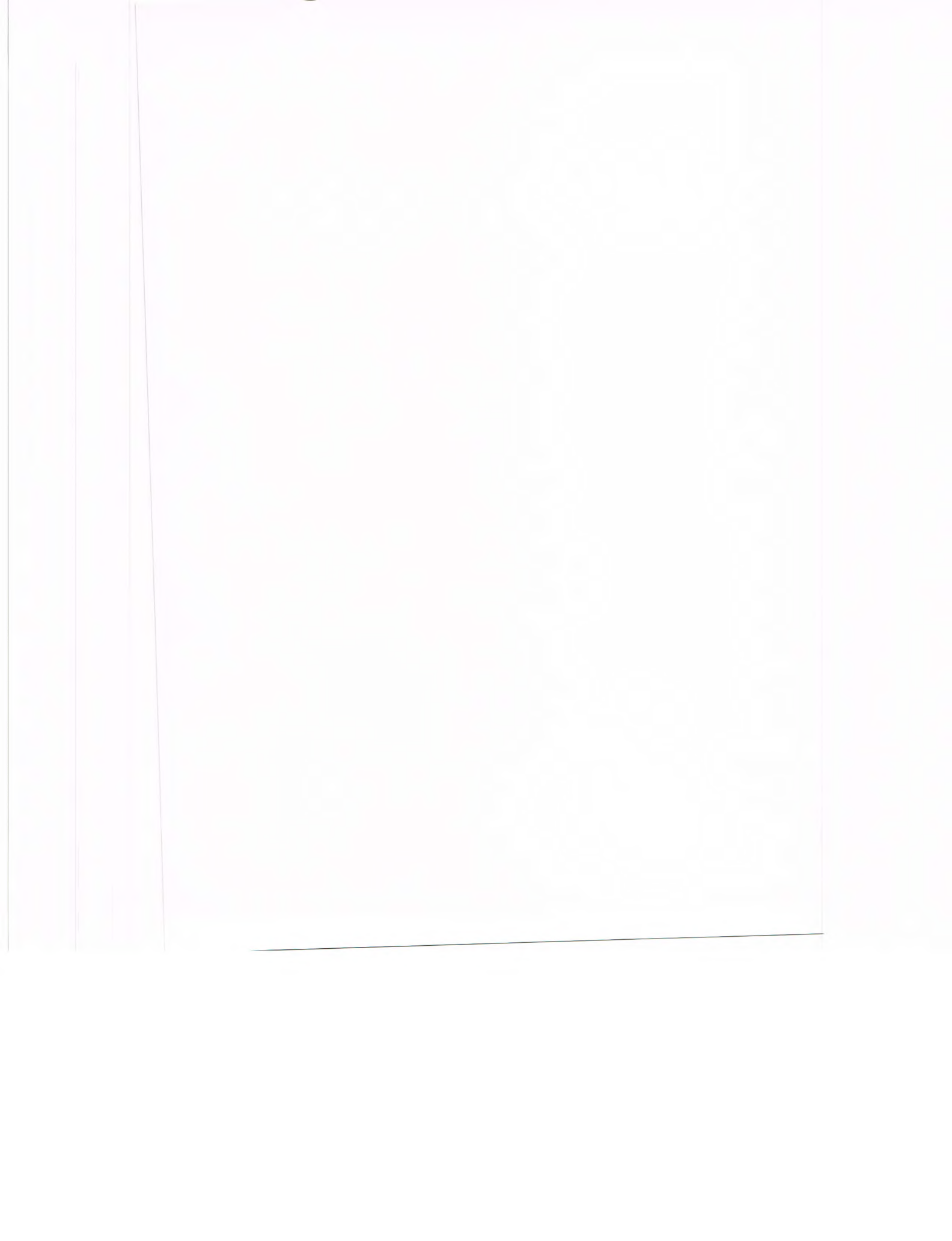

de ovend

de ovend

oktober 1988

zestiende jaorgaank no. 5

In dit blad verschiene bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge. De Ovend wodt uitgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer over de heerd bi'j de leden /ab.

Redakteur: Johan Veenstra.

Bureau-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Alle correspondeensie, inlichtings, adm./ab.: Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde, Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde.

Tillefoon (05160)4533

Lidm./Ab.: f 15,00 in 't jaor.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

Inhoold

Johan Veenstra <i>Even veurof</i>	130
Pieter Jonker	
<i>In memoriam Mr. G. A. Bontekoe en A. G. Bontekoe-Hielkema</i>	131
Jan van der Meulen <i>As jim tútsje wolle dan gau</i>	132
Dirk Kerst Koopmans <i>Oold ark - 5 -</i>	138
Oene Bult <i>Maegien</i>	139
<i>De Oolde Pook-pries een ni'je literaire pries</i>	
<i>naost de H. J. Bergveld-pries</i>	142
Teije <i>Beroepskeuze-muulikheden</i>	143
Teije <i>Ode an de worm</i>	143
Jan H. Lantinga <i>Van heuren zeggen en zien - 2 -</i>	144
<i>Oosterse kontakten</i>	147
Klaas van der Weg <i>Daegelikse dinkies</i>	150
<i>Van de redaktie</i>	150
Lodewiek H. <i>Boulevard of broken dreams</i>	151
Harm Smid <i>Et hunnig goed</i>	
<i>Negentig jaor Imkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.</i>	153
Bote Stellingwerf <i>Zeuventig</i>	154
Bote Stellingwerf <i>Et verschil</i>	154
Jan van Overtjonger <i>Barglaand</i>	155
Jan van Overtjonger <i>Vri'jhied</i>	155
Henk de Vries <i>Jaegen</i>	156
Oene Bult <i>Prakkesaasie</i>	157
Fokke Middendorp <i>Oonze volk - 6 -</i>	158

Even veurof

Ik hebbe mar ien keer vlak bi'j heur west. Ien keer is niet vaeke. En 't was ok nog stom toeval da'k d'r kwam. Omdat mien moeder naor kaemer 351 verhuusde. Medium care ston d'r op 'e botties. En dat was al een hiele veuruutgaank nao intensive care. Muuilike woorden. Et verschil tussen beide begrippen was een beeldscharm mit opflitsende grune lochies en grafiekies, et kaemernommer en Annemieke.

Begin oktober veurig jaor regende et een boel. Bi'j bakken vol kwam et seins uut de locht. Et drupte in straolen bi'j de grote glaezen van et ziekenhuus daele. De rutewisser dri'jde onderwegens meerst op volle toeren. Et asfalt van de snelweg glom as een spiegel. En de sutelders hadden drie mooie krietgeve daegen tussen al dat waeter deur. Ik docht an ze, die drie daegen. Now bin ze hier, docht ik, now bin ze daor. Now zitten ze te eten. Sop, brood mit een kroket. Now bin ze an 't geld tellen. Et was de eerste keer da'k niet mitsutelen kon.

Medium care, drie hoge, et Sophia-ziekenhuus in Zwolle. D'r hong een gedien tussen de beide bedden in. "Ze hebben heur hielemaole vaastebunnen," zee mien moeder. "Ie kun niet mit et vrommes naost je praoten," hadde de zuster van de ofdieling tegen heur zegd," ie kommen naost iene te liggen, die in coma leit." "Gelokkig," zee mien moeder. Dat miende ze niet zo mal, mar ze bedoelde dat ze bliede was, dat gieniene tegen heur praoten zol en dat zij tegen gieniene praoten hoefde, want dat kon ze niet. Ze was te mu. Mu en nog es mu.

Zien he'k heur nooit. Alliend heur blote rechtervoete zag ik soms, want et aende van heur bedde kwam achter et gedien weg en ze vrotte de dekens soms in de hoogte. Heuren kon 'k heur wel. Dierlik gekreun. De volle drie kertier laank. Heur heit he'k wel zien. Ik neem temeensen an dat hi'j heur heit was. Een man van tegen de zestig, die even van achter et gedien kwam en me gedag zee. Laeter kwam d'r nog een aandere man, die over zien boerkeri'je praotte. Al et wark wat et mitbrocht en ien van zien zeunen was krek trouwd. Over et ongelok praotten ze mar even. Doe hi'j een menuut of tiene laeter weer vot gong, gaf hi'j de heit een haand en zee dat hi'j mit him mitleefde. En de man achter et gedien was weer allienig. Et maegien kreunde. Et bedde kraekte van heur gevrot. "Annemieke toch," fluusterde hi'j. "Annemieke toch."

We hebben intied alweer een sutelaktie had. Een jaor gaot vlogge veurbi'j en een meens verget, mar lestdaegs docht ik zomar inienend bi'j mezels: Hoe zol 't now eins mit Annemieke wezen?

In memoriam Mr. G.A. Bontekoe en A.G. Bontekoe-Hielkema

Donderdagmiddag 22 september kwam vlak nao mekeer de tiedinge van et wegraeken van oold-borgemeister Mr. G.A. Bontekoe en van zien vrouw A.G. Bontekoe-Hielkema. Bontekoe, ofkomstig van Haddegeriep, wodde op 31 meie 1927 as jongste borgemeister van oons laand benuumd in Slien. In 1938 kwam hi'j naor Oost-Stellingwarf en bleef an 1965 toe in funktie, mit een kleine onderbreking in en nao de oorlog. In november 1983 kwam Bontekoe een keer bi'j oons binnen stappen op 'e Meulehoeve. Onder de aarm zien manuscript *Mijn herinneringen aan Sleen 1927-1938* en hi'j vreug mi'j of ik et es lezen wol en geef mien oordiel. Een pracht boek en ik heb him doe ok anvierterd om een uutgever te zuken. Jan Nefkens van Krips Repro het et laeter uitgeven. Een boek dat een goed beeld gef't van et bestuurlik reilen en zeilen van een kleine plattelaansgemiente en hoe as Bontekoe dat doe as bestuurder erveren het. Een boek mit ok een protte humor. Humor tekende et optreden van Bontekoe en dat maekte ok wel weer vule goed van zien riekelik lastige netuur. Et is aenlik slim spietig dat Bontekoe niet een twiede diel schreven het over zien belevenissen in Oost-Stellingwarf. Die bin talriek en bovenal kleurriek. Oold-wethoolders en ambteners, die onder Bontekoe diend hebben, hebben mi'j tal van verhaelen daon, die as aenlik neudig op pepier mossen.

Bontekoe het as borgemeister in de vieftiger jaoren nogal es in et geweer west tegen de veerdere verfriesing van Stellingwarf. In Frieslaand vunnen ze et altied omstreden staandpunten, mar in de taelstried toch van belang, donkt me. Bontekoe kwam op veur de niet Friestaelige patten van Frieslaand. Hi'j stak zien nekke uut en dat is te warderen. Juust omreden hi'j die uutspraoken as borgemeister dee en dat gaf vaeke staatus an de discussie. Hi'j dust et wel an en zet uutspraoken in de kraante. De vraoge is netuurlik hoevule Bontekoe op hadde mit et Stellingwarfs. Hi'j en de vrouw weren beide lid van de Schrieversronte. Hi'j leut wel es blieken dat et Stellingwarfs veural de belangstelling van zien vrouw hadde. Bontekoe zien interesse gong meer uut naor de geschiedenis en de heraldiek. Juust op et terrein van de waopenkunde het Bontekoe van grote betekenis west. Hi'j ontworp tal van waopens veur gemienten en waeterschoppen. De ontwarpen van de beide gemientevlaggen bin van zien haand en oonze beide waeterschoppen hebben een waopen van Bontekoe.

De interesse van Bontekoe veur de regionaole geschiedenis dee blieken uut zien publikaosies over de Twiede Wereldoorlog en over et thema vervoer. Zien bekendste publikaosie is *Drentsche kroniek van het bevrijdingsjaar*. Deur zien kontakt mit Perf. Dr. A.E. van Giffen volgde hi'j ok goed de studie van de pré-historie in Noord-Nederlaand.

Al mit al een bried terrein. Bontekoe en de vrouw bin d'r niet meer, mar d'r zal nog vaeke weeromme grepen wodden op datgene dat ze tot staand brochten. En de herinnerings an et plezierig kontakt bliieven.

Pieter Jonker

As jim tútsje wolle dan gau

Doe we nao et Dichtersure van zaoterdag 16 juli ll. in Drachten bi'j familie an de koffie zatten, wodde me een boekien in hanen drokt mit de niet alledaegse titel *As jim tútsje wolle dan gau*. Op et omslag kwam ik twie foto's tegen van een fleurige Geale de Vries en doe 'k in de ondertitel *Radio-taalpraat* staon zag, wus ik wat me te waachten ston. D'r was me al es verteld dat Geale zokke mooie taelpraoties veur de radio hul, mar deurdats de golven van Radio Fryslân al veer veur Bilthoven uutpoept binnen, ha'k die spietig genoeg missen moeten. En now ha'k van de meer as 300 praoties tussen 1980 en 1988 d'r 50 veur me liggen en ok nog een protte hiel appate bladvullings. Omreden ik et boekien holer moech, he'k toch nog aorig van die uutzendingen pruver kund en ik kan now alvaast zeggen: et pruufde naor meer! Op 'e aachterkaant staot: "Op boartlike en faak geastige wize bringt De Vries de lêzers yn 'e kunde mei in protte nijsgjirrige wurden, útdrukkings, sprekwurden en folksiswizen. Ek giet de skriuwer yn op boeiende saken as famylje- en bernetaal, ôftelrymkjes ensfh." En daor is niks te vuler mit zegd. Al is et aenlik meer een sneupboek, dat niet bedoeld is om in ien keer uut te lezen, ik hebbe dat toch daon. In alle opzichten he'k d'r van geneuten en ik zal et boek nog vaeke in hanen nemen. Niet allierend deur wât Geale schreven het, mar ok deur et niet-alledaegse Fries dat hi'j bruukt, is et een appat boek wodden. Een paer veurbeelden van zien Fries:
"Ik haw ris op 'e sneup west yn de Provinsjale Biblioteek" (bl. 39),
"Dat roait fansels igge noch seame en it beart as skuorde klokken" (bl. 97),
"In inkelde kear kin dat betizing jaan" (bl. 102),
"Ja, fansels binne der folle mear Frânske wurden yn it Frysk trochkrongen" (bl. 107).

Geale de Vries het taelkundige onderwarpen, die veer van de meeste meensken of staon, op een pakkende en begriepelike maniere behandeld. De protte tillefonties nao elke uutzending getugen daorvan. Dit moet veur him as ienzeme radio-praoter een fantastische ervaering west hebben en in al die jaoren een gevuul van waarmte geven hebben. Wat leeft d'r op et gebied van utdrokkings en zegswiezen toch nog vuler onder de meensken en wat zunde dat d'r nog zovuler onder de oppervlakte blieft! Et is een grote verdienste van Geale west, dat hi'j deur zien praoties zokke appate dingen boven waeter kregen het. Et aorige is dan ok, dat in et boek niet allierend de vakman-sneuper an et woord is, mar ok et volk dat mit graegte naor him luusterd het! Onder et lezen he'k vaeke docht: Wat zollen dit mooie onderwarpen west hebben veur een Radio Meulehoeve! Juust omdat ik onder et lezen vaeke an et Stellingwarfs daenken mos -"we" wo'n zels nog een paer keer nuumd- leek et me wel aorig wat over disse uutgifte veur *De Ovend* te schriever en bi'j pattie onderwarpen de lijn naor "oons" deur te trekken.

Hier volgt een greep uut de onderwarpen:

Sei-sprekwurden, sei-siswizen, sei-sechjes

Lit stjerre wat stjerre wol, sei de man, as myn wiif mar gjin widdo wurdt.

Dat is sa wier as Wopke libbet...

Sa kreas as in krúsbei.

Famyljetaal

As jim tútsje wolle, dan gau, want de boat komt deroan!

An dit zeggien is de titel van et boek ontliend.

Stellingwarfse veurbeelden van disse drie onderwarpen kommen veur in mien artikeltien *Zeggies van thuus* in *De Ovend* van december 1986, bl. 205-208.

Acht-en-tachtig kear op bêd

Geale zol al bliede west hebben mit 25 zeggies over op bedde gaon, en hi'j kreeg d'r wel 88!

Hi'j kon ze zels groeperen:

plaknaemen	- Wy geane nei Strobos (i.v.m. strozak)
Wy geane nei De Falom
beroepen	- Wy geane yn 'e lijte (schipper)
Jûns om tsien oere lis ik wetterpas (timmerman)
Wy sille ús mar ris wer ynkûlje (boer)
eigenaemen	- Wy geane nei Betsje Koaistra
Wy geane nei Betsje Fearinga
(vaeke is dit een speulse maniere van de moeders
om de kiender op bedde te praoten!)
lichemsdielen	- Wy lûke it fel oer de eagen
et plak waar as we hennegaon	- Wy geane achter de bedsplanke
een mingelmoesien	- Wy sille de sokken boppe bringe
Wy sille skiepkes telle

Et zol misschien wel es aorig wezen om nao te gaon hoe as de Stellingwarvers "in hoger beroep gaon" (uudrokking van mien vader). Of hebben de woordeboek-groepen dit al es uutdiept?

Doe in een volgend praotien om uudrokkings veur et vån bedde kommen vraogd wodde, was de oogst hiel klein. Aenlik was dit ok wel te verwaachten, want gieniene kan dit in gezelschop ankondigen. Ik komme ok niet wieder as:
Ik zal evenpies kieken hoe veer de sunne is.

De puthaek, de biezemstôk en Omke Marten

Dit onderwarp gaot over trouwen!

Et "over de puthaoke trouwen" het Henk Bloemhoff uutvoerig beschreven in *De Ovend* van december 1986, bl. 190 - 192 (Et Stellingwarfs Woordeboek). Aorig is dat ok aandere taelen een soortgelieke uudrokking kennen. Zo geeft Geale nog de Ingelse uudrokking: to be married over the broomstick (= bessem!).

Opvalend was de grote verscheidenhied an gezegden veur et trouwen *moeten* :

Se hawwe al in bytsje foarút buorke
Se hawwe de jirpels te gau yn 'e bou set
Se hawwe foar it bidden oan it miel west
Omke Marten (= moatten!) sit der achter
Se binne troch it stopljocht riden (ni'je uudrokking)

Of de Stellingwarvers ok zovule variaosies hebben om et "moeten" weer te geven, weet ik niet. Van vroeger ken ik allieend:

Ze hebben een veurschot neumen
Ze wollen et leren, mar ze konnen et al!

Wel herinner ik me nog et verhaeltien over een Stellingwarver stellegien, dat deur et "veuroffien" bij de doomnee "mit de billen bloot mos". De stakkers moe'n doe in de alteraasie zegd hebben: We zullen et nooit weer doen, Doomnee!

Aenlik wodde d'r over zokke dingen ok nooit zo eupenlik praot. Zo het et jaoren duurd veur ik in de gaten hadde, wat et manvolk op 'e (praot)hoeke bij Troost in Wolvege bedoelde mit de opmarking: O, die zal wel weer naor (naeme van een vrouw) gaon om de piepe uut te kloppen!

Mar dit is een aander onderwarp en dat het Geale niet ansneden.

Lange lange rigele

Hier kommen we een hiele riegel variaosies tegen van et ok bij oons bekende deuntien "Lange lange riegel", mar die wieken toch aorig of van wat wi'j bij dit schoelepleinspullegien zongen. Neffens mi'j was oonze tekst:

Lange lange riegel,
Twintig in de spiegel,
Dattig in de ommegang,
Daor komt (naeme van een kiend) an.

De buterkaanten van de "lange riegel" gongen dan wat naor mekaander toe, en dan stapte d'r iene van de kiender over van rechts naor links of omgekeerd. De riegel scheuf dus op. As dat klaor was, dan gong et veerder:

Lange lange riegel,
Twintig in de spiegel,
Dattig in de ommegang,
Veertig is de riegel lang.

En dan begon et weer van veuren of an, tot et een rommeltien wodde!

Dit is in ikjebikjebabel-stikje

Nuver, bi'j dit onderwarp over oftetriempies stao 'k aenlik mit de mond vol tanen!
Wi'j praotten toch altied deur en deur Stellingwarfs, mar die oftetriempies gongen geleuf ik allemaole in et Hollaans:

Op het haantje van de toren
is een baby'tje geboren enz.

Toch zullen d'r ok wel goenend in et Stellingwarfs west hebben.

De bok stie boppe op syn hok

Disse titel slaot op et verschil in uutspraak tussen de o van bok en die van hok, woorden die veurkommen op et bekende leesplaankien van Hoogeveen. An et aende van de veurige ieuw was Hoogeveen schoeleheufd in Stiens, en omdat d'r in et Fries een dudelik verschil is tussen ò en ó, spreekt et dus vanzels, dat hi'j mit zien *bok* en *hok* op 'e lappen kwam. Now is dat onderscheid tussen die beide klaanken in een groot diel van oons laand al lange vot. Perf. C.B. van Haeringen het in 1924 hier al op wezen in zien bekende artikel *Eenheid en nuance in beschaafd-Nederlandse uitspraak* (*De Nieuwe Taalgids* 18, bl. 65 vlgg.) Veur mi'j gong dit verschiensel pas leven, doe 'k op 'e kweekeschoele de methode-Hoogeveen behandelde en de leerlingen in et midden van et laand gien raod wussen mit de beide woorden *bok* en *hok*. Ik hebbe doe mar gauw zegd, dat ze die bok wel in zien hokke stoppen konnen! Mar dat gelt niet veur Frieslaand! In et Fries en et Stellingwarfs hangt de betekenis van een woord soms of van de maniere waarop de o uutspreuken wodt. Ik kan dit et beste zien laoten an de haand van wat zinnegies uut mien schriffien:
We liggen graeg op 'e rogge in de rogge.

We geven oonze oolde bolle oolde bolle van de bakker en op zundag een stok
stokbrood.

Et wil oons mar niet lokken die voegel te lokken.

Dat bin echte helden en zokken (aenlik -krek as in et Fries-sokken) lopen niet op
sokken!

Ik bin wel benijd hoe lange dit verschil in uutspraak nog blijft in de staorigan aorig
"verhollaanste" Stellingwarven.

Achter de mjorre bjaatte in wjanne mei in wjatteltsje

(aachter de mure speulde een haene mit een wotteltien)

Dit gaot over de uutspraak van woorden as muorre, boartsje, hoanne en woartel. De
juuste uutspraak van b.g. boartsje is b-oe-a-tsje, mar b-j-a kost wat minder muuite.
Vanzels is dit gien Stellingwarfs perbleem en ik zol dit onderwarp ok oversleugen
hebben, mar... neffens onderzukings bin de Stellingwarfers mit verantwoordelik veur
disse verwodding van et Fries! Ik laote even Geale an et woord: "Undersikings
hawwe oantoand dat it ferskynsel nei foaren kaam op dy plakken dêr't it Frysk
grinzget oan in oare taal, dus b.g. it Grinslânsk of it Stellingwerfsk. Oan de grinzen
fan Fryslân, dus benammen yn it easten en súdeasten lizze de oarsprongen, en it rukt
op nei it westen en langer ek al nei it noarden fan de provinsje."

Nog even en we kun een scriptie of misschien zels wel een dissertaasje verwaachten
mit as titel "De invloed van het Stellingwerfs op het Fries". Dan gaot op 'e
Meulehoeve grif de vlagge omhogens!

Men moet sich skamje foar syn bern!

D'r bin al hiel wat meensken die Fries of Stellingwarfs praoten, stroffeld over et
kleine woortien *men*. In et Hollaans wodt et meerstal bruukt in de betekenis van
"men zegt" (ze zeggen). In disse betekenis komt et in et Fries en et Stellingwarfs
hieltied meer veur en dat is fout. *Men* mag bi'j "oons" alliend bruukt wodden, as et
betekent *ik* of *alle aanderen en ik*. As oold-Stellingwarver is Geale evenpies over de
Tjonger stapt en het hi'j as veurbeeld de laeste riegels anhaeld van et bekende
Vremde ofgeunst uut *Klaeterjaegers* van H.J. Bergveld. In et gedichien wodt klaegd
over de verhoging van de konterbusie veur et begraffenisfoons:

Een aander gaot mar dood

En mén kan mar betaalen!

Een prachtig en dudelik veurbeeld!

Dat *sich* in de titel moet *him* wezen, mar ik dochte dat dit veur et Stellingwarfs nog
nooit een perbleem west het.

Alle ynkommelingen binn gjin oerkommelingen!

Zonder dat we 't in de gaten hebben, bruken we in et Fries en ok in et Stellingwarfs
woorden die van Fraanse komof binnen. Deurdat die woorden hier vaeke al ieuwen
leden te lane kommen binnen, bin ze in de loop van de tied al aorig verhaspeld. Niet

alle Fries-Fraanse woorden die Geale hier nuumt, kennen wi', mar b.g. wel:

âldeklonje	- ooldeklonie	- eau de Cologne	= waeter van Keulen
avesearje	- aebenseren, aevenseren	- avancer	= opschieten
ferrinnewearje	- verrinneweren	- ruiner	= vernielen
fertuten dwaan	- fertuten doen	- vertu	= deugd
meleur	- meleur	- malheur	= pech

Nog een stokmennig uut mien eigen veurraad:

akkordearje	- akkederen	- s'accorder	= et mit mekaander vienen kunnen
reboelje	- reboelie	- rébellion	= oproer, drokte
oanrikkemandearje-	anrikkemederen-	recommander	= anbevelen
keraadzje	- keraosie	- courage	= moed

Vanzels is de greens niet altied scharp te trekken. Pattie veurbeelden bin ok in et Hollaans en veural in de volkstael algemien.

Now kan 'k nog wel een schoffien zo deurgaon, mar dan zol dit artikeltien een boekien over een boekien wodden! Daoromme he'k hiel wat onderwarpen van mien lissien schrappen moeten. Ik hope da'k mit disse kleine greep dudelik maekt hebbe, dat d'r een Fries boekien op 'e mark kommen is, waor ok de liefhebbers van et Stellingwarfs hunnig uut zoegen kunnen. Geale de Vries is een man die van de tael geniet, en dat moet ok deurklonken hebben in zien praoties veur de radio. Et het blieken daon, dat hi'j de juuste toon troffen het en die maekt nog altied de meziek, in dit geval een fleurige fanfare!

As oold-Stellingwarver wi'k Geale as oold-Stellingwarver graeg mit disse hiel appatte uutgifte fielsesteren!

Geale de Vries, *As jim tútsje wolle dan gau*, uitg. A.J. Osinga, 127 blz., f 15,90.

Dirk Kerst Koopmans

Oold ark - 5 -

de zichte

In et verloop van de tied ruumden de eerste hulpmiddels, die bij et oogsten van et zaod bruukt wodden, et plak veur altied weer beter ark. Et is krek of et haandvat van de zichte uut een levend organisme gruud is, dat him meer en meer anpaste an de haand die him bruukte.

Maegien

Een verhael in dattien heufdstokken

I

Elke dag mos ik weer an heur daenken.

II

An heur hond, twie katten en een geitien.
An heur stemme, heur gitaar en ingelse songs.

III

Netuurlik, docht ik an meer. An heur lange haor.
An heur wiede maantel en goolden ring.
An heur waarmte, van boven- en onderlichem.

IV

Ik wete nog krek waor as ik heur et eerst tegenkwam.
Hoe de eerste aovend was.
De eerste naacht, zonder kleren an.
Et was goed, zo.

V

Pattietoeren was ze donker van aarmoede.
Ze leefde van de bi'jstaand.
Duuster was et an et aende van de maond.
Mar mit de giro klaorde ok et gezichte weer op.
Ze ston mar een weke in et rood.

VI

We gongen es naor de dieretuun in Emmen.
De mooiste van et laand, misschien wel van de wereld.
Wat een dieren, wat een voegels, wat een vissen.
Wat een plaanten, wat een bomen, wat een meensken.
In een dieretuun is alles an netuur en kultuur.
En wi'j weren d'r ok, Adam en Eva.

VII

Ik streek heur over heur haor en lachte.
Zij aaide mi'j en zee: "I love you."
En ikke: "Ich liebe Dich."
Een dieretuun is internationaal: "J' taime."
Knor, knor, kir, kir, boe, bé, whoem.
Emmen is de wereld in et klein, et Noorderdierenpark.
Mooie woorden, mooie biesten, mooie meensken.

VIII

We reden op huus an.
In een "Lillike Ente", oranje van kleur.
De zonne ruulde in et westen veur oons uut.
De dag wol opholen mit bestaon.
Oonze liefde zol nooit vergaon (?).
Wat weren we wisse. Van mekeer. An mekeer.
Daor kon gieniene tussenkommen.
D'r kon niks misgaon. Bloedbezegeld.

IX

We deden van alles wat daenkber is deur twie meensken.
Dag en naacht, morgens, middags en aovens.
We leuten ok alles veur mekeer as et zeer dee.
De horoskoop wol et ok zo hebben. Kiek mar in et boekien.
Ram is vrouwelik, maegd is mannelik.
Hoe bestaot et? Et maegien was gien maegd.
Ikke gien ram. De horoskoop is niet wies.
Dat zol ok blieken doen.
Elke sterke baand het ok een zwakke schaekel.

X

De stoppen sleugen deur.
Waoromme?
De eerdlekschaekeler klapte naor beneden.
Waoromme?
Kotsluting is de oorzaeke van scheidung.
Praoten hulp niet meer.
D'r was gien vrijen meer an.
Gien kruden van de Chinees tegen opwassen.
"Goulash" noch "Goulase" konnen d'r tegenop.
Et was daon. Et was uut.

XI

Vot vrouw, vot hond, vot katten, vot geite.
As iene stien loskomt, volgen d'r meer.
Een ongelok komt zelden alliend.
Moej' d'r omme lachen? D'r omme goelen?
Et dot zeer. "Scheiden doet lijden."
Daag, dag. Doei, naacht.
Ik hope daj' et beter kriegen as mit mi'j.
Ik hope dat et jow goed gaon mag.
In vrundschop uut mekeer. Vrundschop?
Wel uut mekeer. Doe je mem de groeten.
Je vader ok.

XII

.....
.....
.....
.....

XIII

Elke dag mos ik weer an heur daenken.
An heur hond, twie katten en een geitien.
An heur stemme, heur gitaar en ingelse songs.
Netuurlik docht ik an meer. An heur lange haor.
An heur wiede maantel en goolden ring.
An heur waarmte, van boven- en onderlichem.
Ik wete nog krek waor as ik heur et eerst tegenkwam.
Hoe de eerste aovend was.
De eerste naacht, zonder kleren an.
Et was goed, zo.
Zo was et goed.
Goed, zo.
Zo goed.

De Oolde Pook-pries een ni'je literaire priis naost de H.J. Bergveld-pries

In 1982 wodde veur et eerst een Stellingwarver literaire priis insteld, de H.J. Bergveld-priis, die in de loop van de jaoren drie keer toekend is. Aachterienvolgens an Hendrik Vondeling, Johan Veenstra en Pieter Jonker. Al die tied beston d'r veur die priis een veurlopig riegelment. De Warkgroep H.J. Bergveld-priis het een schoffien leden veursteld om de priis te splissen in een H.J. Bergveld-priis en een Oolde Pook-priis, omdat ze vunnen dat d'r eins een appatte priis kommen mos veur beginnende schrievers. Een anvieteringspriis dus. De gemienteraoden van Oost- en West-Stellingwarf bin daor akkoord mit gaon.

De H.J. Bergveld-priis is van now of an bestemd veur meensken, die al in boekvorm publisieerd hebben. De priis wodt ien keer in de vuuf jaor toekend en de jury beoordielt et publisieerde wark in et veurofgaonde tiedvak van vuuf jaor. De winner krigt in 't vervolg een geldbedrag van f 1.000,- en de bekende penning.

De Oolde Pook-priis is bestemd veur meensken die nog niet in boekvorm publisieerd hebben. Disse priis wodt ien keer in de twie jaor toekend. De winner krigt f 500,- en een oorkonde. De Oolde Pook-priis wodt veur et eerst in 1989 toekend.

Hieronder plaetsen we de Stellingwarfstaelige tekst van een adverteensie, die op 12 oktober 1988 in de Stellingwarver weekblaeden *Stellingwarf, Ni'je Ooststellingwarver* en *Anpakken* staon het.

Oproep:

Iederiene die in et Stellingwarfs schrieven kan, wodt hierbi'j nuugd om heur/zien wark in te sturen veur "De Oolde Pook-priis". Disse priis is vandezommer insteld deur de gemienteraoden van Oost- en West-Stellingwarf en zal in 1989 veur de eerste keer uutrieckt wodden. De priis bestaot uut een oorkonde en een geldbedrag van f 500,-.

In relaosie mit de viefjaorlikse uut te rieken "H.J. Bergveld-priis" moet "De Oolde Pook-priis" zien wodden as een anvieteringspriis. In disse opzet het "De Oolde Pookpriis" een legere drumpel en is bedoeld mit naeme veur beginnende schrievers. Et gaot daorbi'j om et beste verhael, de novelle, et essay, de roman, de cyclus van op zien minst 5 gedichten, et tenielstok, de klucht of de vertaelinge van zok wark.

De inzending's moe'n véúr 1 meert 1989 binnen wezen bi'j de siktaoris van de Warkgroep H.J. Bergveld-priis, p.a. Ofdieling Welzijnszaeken, gemienteuus Oosterwoolde. Daor kuj' ok et riegelment en de inschriefformelieren kriegen (tillefoon 05160-6251, dhr. G. Bolt).

teije

beroepskeuze-muulikheden

eerst pelisie-of braandweerman
doe wo'k voetbalder wodden of piloot
weer laeter veldbioloog, en dan
dörpsgek of gewoon idioot
aenlik wo'k niks meer
of somstieden... dood
et gaot now allemaol zien gaank
mar ik heb nog al ien ideaal
ik wil direktEUR wodden
van de "Doggersbaank"

teije

ode an de worm

zij bin van grote weerde
worms dollen en bemesten oonze eerde
hangen ze an een haokien dan even laeter
kommen ze mit een vis uut et waeter
voegels hebben d'r een aorig maoltien an
mar wat vien ik d'r zels now van?
hoe ze de vissen en voegels ok smaeken meugen
ik durf ze amper an te raeken
et bin wis nuttige biesten
mar in heur soorte wel de alderviesten.

Van heuren zeggen en zien - 2 -

et boerejaor

De eerste meie was tot veur kotte tied een biezondere dag. Dat was al sund meenskeheugenis et geval. Aenlik was disse dag doe de greens tussen een oold en een ni'j boerejaor. Om die tied weren de veurraoden van de veurige oogst zo goed as op. De koenen leupen van omtrent die tied of in et laand en de schuren weren leeg. Et schone maeken van de stallen en de schuren kon beginnen. De eerste meie was de dag van et betrekken van een aander huus of boerebedrief. Dat kwam vroeger vaeke veur. D'r was doe nog gien pachtwet. Die wet is now nog mar 50 jaor oold. Omdat de schuren leeg weren en et vee in et laand, kwam et ok et beste uut om dan te verhuzen. De boekhaling van et bedrief leup daoromme ok van 1 meie tot 1 meie.

Vroeger hadden de boeren veul inwonend passeniël. Et zoonumde besteden gul veur de tied van ien jaor. Dat gong op 1 meie in. Et ofpraoten over et toekommende dienstjaor over bliieven of votgaon tussen de boer en de knecht of de boerinne en de meid, wodde al ankaort op 'e eerste jannewaori of daegs d'r nao. Veur de vaaste arbeiders die uutwonend weren gong dat op 'e zelde maniere. Op 'e wegen is et vroeger op 'e eerste meie wel es een drokte van belang west. Et was ok de dag van et uutbetaelen van rente veur liend geld. De hiepthiek. Krek zo was et veur de hure van laand.

Op et plattelaand was begin meie ok de tied om trouwen te gaon. Et was dan drok op 'e gemientehuzen mit peerties. Op 1 meie begon et ni'je schoeajaor van de legere schoele ok. Veur een hieleboel dingen begon op 1 meie een ni'j jaor, een ni'j begin.

Tussen 1940 en 1950 is de betekenis van 1 meie staorigan minder wodden en zo goed as verdwenen. Veraanderen van boerderi'je of gebruik van laand komt deur de bescharmende riegels van de pachtwet niet veule meer veur. Ok de huurders van huzen bin zekerder wodden. Verhuzen gebeurt now et hiele jaor deur. Op 'e boerderi'jen is zo goed as gien inwonend passeniël meer. Trouwen is ok niet meer an een tied bunnan. De schoelen beginnen et ni'je leerjaor al inkelde tientallen jaoren op begin augustus. Wat omtrent 40 jaor leden nog gewoon was is now zowat onbekend wodden. Et oolde boerejaor van 1 meie tot 1 meie bestaot op die maniere niet meer zo.

oolde en ni'je meie

Van mien kiendertied weet ik dat ze et thus nooit hadden over 1 meie, mar over oolde en ni'je meie. We wussen wel dat oolde meie de 12e meie was en ni'je meie de 1e meie. Veur een boel dingen wodde in Frieslaand rekend mit oolde meie. Dat

was op et plattelaand bi'j et besteden van et passeniël, de boekholing en aandere dingen. Vremd vunnen we wel dat krek over de Weer in Overiessel daor gien weet van was. Daor gul allienig 1 meie. Laeter he'k mi'j ofvraagd hoe dat now in mekeer zat en ik heb et opzocht in de boeken.

Vanof veur oonze jaortelling was de Juliaanse kelinder d'r. Die is nuumd naor keizer Julius Caesar, die disse kelinder invoerd het. Bi'j disse kelinder wodde rekend mit et zonnejaor. Et zonnejaor is de berekende tied dat de eerde om de zonne dri'jt. Doe hadden ze uttrekend dat een zonnejaor 365 1/4 dag hadde. Om et recht te trekken in hiele daegen is doe vaastesteld dat d'r iens in de 4 jaor een dag bi'j mos. Dit wodde op et aende van feberwaori en dat was dan een schrikkeljaor. De omlooptied van de eerde is, hebben ze laeter uutvunnen, niet percies 365 daegen en 6 uren. Et is een betien minder en wel 11 minuten en 15 tellen. Hierdeur gong de tied op 'e duur achterlopen. In de loop van de ieuwen wodden dit daegen. In 1582 was dit bi'j oonze jaortelling al 10 daegen!

De Paus in die tied, Gregorius XIII, veraanderde daaromme in dat jaor de kelinder deur 10 daegen over te slaon. Dit gebeurde op 4 oktober 1582. De volgende dag was et doe... 15 oktober. Om veur de toekomst die 11 minuten en 15 tellen vot te warken, zollen de ieuwjaoren die mit hiele ciefers niet te dielen weren deur 400 gien schrikkeljaor wezen. Dit gul veur de jaoren 1700, 1800 en 1900. Et jaor 2000 is dommiet wél een schrikkeljaor. In de zudelike lanen en ok in et zuden van oons laand is disse kelinder kot d'r op anveerd. De Staoten van Frieslaand deden dat pas omtrent 1700. Doe et 1 meie was naor de ni'je tied weren de meensken in Frieslaand et daor niet mit iens. Wat was et geval. Dat jaor zol 10 daegen kotter wezen en 10 daegen koj' zomar niet votgeven. Daoromme hullen ze vaaste an et oolde. Hierdeur wodde de 1e meie ni'je meie en de 12e meie wodde oolde meie. Vanof die tied bestaot et begrip oolde en ni'je meie.

Disse begrippen bestaon dus al een lange tied. Nao roem 250 jaor is et now sund kot an et verdwienen. Et biezondere is wel dat dit, naor mi'j bekend, allienig in de perveensie Frieslaand was. De Gregoriaanse kelinder is in de Westerse wereld algemien. Dit is ok zo mit oonze jaortelling die berekend is vanof de geboorte van Christus. Et was naor de Christelike jaortelling in 526 dat ze dit berekend hebben.

opredderi'je

Mit de meie, as de koenen in 't laand leupen, wodde alles schone maekt. De stallen, schuren en et huus, alles kreeg een beurt. Mit zoe'n schoonmaek is alles as et waore weer ni'j. Now bin d'r van alle soorten reinigings- en ontsmettingsmiddels. Et spul dat vroeger schoonmaekt wodde, wodde deurdat et een poze niet bruukt wodde, deur de loop van de tied ontsmet.

Now we et toch over schoonmaeken hebben: et was vroeger de vaaste gewoonte dat op 'e zaoterdagmiddag et hiem rondom et huus en de schuren oppredde wodde. Dat is hier en daor nog wel de gewoonte. Onkruid wodde opruimd en de onbegruide grond wodde anharkt. Et was dan weer netties veur de zundag en dus

veur et begin van de ni'je weke. Mit dit wekelikse opredde wodde verwilderen deur onkruud veurkommen en ongedierte wodde op een ofstaand hullen. Et is nog niet zo lange leden dat een briede stroke grond rondom et huus en de schuren tot an de mure toe zwat hullen wodde. Daor moch niks gruuien. Op onbegruuide grond vint kroepend en lopend ongedierte gien bescharming. Daoromme gaot dat goed over zokke grond niet zo makkelik naor et huus en de schuren toe.

Tot an et aende van de veurige ieuw en nog wel veur een pat in et begin van disse ieuw wodden d'r op 'e heide plaggen steuken. Van disse heideplaggen wodden doe verscheiden voeren naor huus haeld. Ze wodden bruukt veur et mingen mit de koestront van de winter. Dong was d'r doe niet zoveule en in et algemien was de grond, vergeleken bi'j now, nogal schraol. D'r moch dan ok niks verleuren gaon. Op 'e ien of aandere maniere kwammen d'r mit de heideplaggen onder eren ok slangen mit. De dongbulten mit de daorin verwarkte heideplaggen weren wat an de dreuge kaant. Dat was een goed klimaot veur et uitkommen van slange-eier. D'r weren doe een bulte slangen. Op 'e zwatte grond zag ie ze niet zo vaeke. As ze daor al kreupen weren ze makkelik te zien. D'r wodden dan kotte metten mit maekt. En now... wo'n d'r al lange gien heideplaggen meer steuken en slangen bin d'r in 't veld ok niet veule meer.

Oosterse kontakten

Disse keer ommedaenken an de Grunninger schriefster Gré van der Veen uut Veendam. Een schoffien leden is heur de Literaire Pries van de Stichting 't Grunneger Bouk toekend. De jury nuumt heur een oorspronkelik en butengewoon veulziedig schriefster, die de hieltied mit nij en beter wark ankomt in riek en netuurlik Grunningers. Oonze fielsetaosies mit de pries. Hieronder een verhael van Gré van der Veen. Et hiet "De Regenpudder" en et wodde publisieerd in et juninommer van et Grunninger tiedschrift "Krödde". Et verhael staot ok in et ni'je boek van Gré van der Veen, dat op 1 oktober uutkwam bij uutgeverijje Mollebone/literair in Veendam. De titel van et boek is "De viskerman en de zulfmoordenoar". (red.)

Gré van der Veen

De Regenpudder

1940

Mit de leste oorlogsberichten nog in heur oren stonden ze op t toenpad mit links de stokbonen en rechts de regenpudder, hail old en gruun uutsloagen. Mor aal woar ze heur verstand ook bie haren, nait bie d'oorlog; dij zol wel weer overbetern.

"Hest dit wel ais zain?" vruig e en lagde in t koeltje bie zien moage. Hai tol t iesdern deksel van de regenpudder omhoog.

"Wat din?"

Ze boog veurzichies heur heufd, bange dat heur de brille ofvalen zol, en keek in de daipte. Woater dij swaart leek as de nacht en voag heur gezichie zain luit.

Zunder dat e t aiglieks doun wol, sluig e zien aarms om heur middeltje - doar allaine al was e gek op, op dat dunne middeltje - en hai zee, dou e vernam dat ze nait tegensparrelde:

"En nou zegst op slag van joa of k loat die doaronder n zetje zwemmen!"

"Arregat!" zee ze, glad kel, en vrözzelde zok lös. "Maal jong!"

Ze runde t toenpad achteruut. Hai luit t deksel valen; de haarde slag kwam mit n dovve eggo weer omhoog. Mor hai sluig der gain acht op, hai was al vot. Bie d'sloot kreeg e heur te pakken en hai zag heur gezichie zunder ain bobbeltje of voltje en hai knovvelde en dee heur zó stief en zó laank, dat ze kreeg ter benaauwd van.

"Elkenaine kin ons hier zain!"

"Och wat, t is ja sikkom duuster."

Mor ze slinterden toch weeromme, stokgelokkeg en hail jonk. Haalverwege t toenpad tol e heur op of woog ze niks en galoppeerde vot as n peerd. Mit n swaai zetde hai heur noast t putemmertje op de regenpudder; de kolde van t deksel drong deur heur dunne zummerklaidje hin. Ze huverde.

"Kaizen," zee e. "Woater of joa."
Hai greep heur baaide handen en wachtde of.
"Joa," zee ze.

n Haalf joar loater traauwden ze; hai in zien uutlopersgoud en zai in heur zundagsklaidje.

"As d'oorlog over is," zee e, "din moak we n raaisie noar Valkenburg."

1980

"Aufmachen! Sofort."

Gebons en gebeuk op deuren en roamen, gerinkel van glas. Vluiken en bandiezen.
"Aufmachen!"

Ze sluig heur handen veur d'oren en touglikeks mit t gesoes van t bloud, dat stampend deur heur oaders juig, en t bonzen van heur haart, zag ze hom weer votlopen: t hoar roeg en raauw om de kop, zien bezoen en jassie over de scholders, de hupselen lós en zien snel nog open... Mor jonk en recht van lief en leden. Ze vuilde zien smok op heur mond en heurde zien gefluusterde woorden: "Haalfmalen!"

En net as iedere nacht gingen dizze beelden as vanzulf over in dijent van dij aine zummeroavend vol beloften: woater of joa. Woater of joa... de regenpudder.

Nait ainmoal haar ze n braifje van hom kregen, nog nait t klaainste berichie. Niks...

Geheugenverlais, doar zel e wel aan lieden, haar ze d'eerste joaren docht, geheugenverlais; hai zol weeromme komen. Wachten, wachten. Totdat dat wachten gain hopen meer was, mor inkeld nog n gewoonte. - Woar wachtst nog op. Valkenburg... -

Allaine snachts keerde de waarkelkhaid van dou weeromme - aufmachen, sofort - zo dudelk, dat ze ieder moal bie t wakker worden automoatisch over heur gezichte streek, op zuik noar heur rimpels. En hai was nog aaltied n jonkerel bleven, zo geve as n neude.

Ze vreef heur gezichte dreuge mit n tibbe van t loaken en stapde van berre òf om zok n beker waarme sukkeloamelk te moaken. Dat heurde der zo bie. Mor dizze raaize haar de nacht n aander petroon kregen, ainvoudeg en toch ook ingewikkeld.

"Vrouw Prummel, ons Bennie het bie joen regenpudder zeten. Hai zat ter bovenop en haar t deksel al omhoog. k Mout ter nait aan dinken, wat ter gebeuren kind haar... Wie wollen dat ding doar wel votmoaken, ie bruken hom ja toch nait meer. Da's zeker wel goud, hè?"

"Nee," haar ze zegd.

"Din moak we der waark van."

Ze was in huus lopen, in troanen. Heur regenpudder vot? Nooit! Hou mos dat din snachts, as ze haidal allaine was mit heur dreum; dij kon ze zunder heur regenpudder nait ofmoaken.

En dou flitsde t deur heur hin, zo glinne, dat ze wuir der glad sweverg van: dij regenpudder is zien monument.

"Zo'n olde pudde! Ik begriep nait woar je joe zo drok om moaken. Doar goa wie gain kinder aan opovvern, vrouw Prummel!"

Ze draaide t gas uut en goot de schoemende sukkeloamelk in n beker. Gain kinder aan opovvern? Ze luip noar de klaaierkaaste en pakde heur zundagsklaidje. As nij nog, allaine t widde kroagie was wat geleg worden. Ze dee heur ponne uut en trok t klaidje aan. Nog gain onsie was ze gruid.

Wachten... woarop... op wel?

Ze dee t licht uut en achterdeure op slöt. Sleudel legde ze onder de madde op t stoepie. Deur de heldere nacht luip ze mit klaaine stappies noar de regenpudder. Zunder oarzeln tol ze t deksel op en luit hom haildal achterover klappen. De haarde knal dee heur even schrikken, toch boog ze zok veurover en keek in de routswaarde schaft; onderin schemerde voag wat lichts. Was dat de moane of n steern? Ze klom op de regenpudder en schoafde heur handen aan de scharbe brokkelge kanten. Ze sluijg heur bainen over de raande van t duustere gat en schoof noar veuren. Dou sprong ze...

Daegelikse dinkies

Ik hebbe familie in Den Haag wonen. Et bin allemaole omkezeggers van me. Iene d'r van is een vlotte tante, waor aj' een boel mit en omme lachen kunnen. En ze beleeft nogal es wat!

Et is al weer een maand of wat leden, dat ze naor de supermark mos om bosschoppen te haelen. Doe ze et beneudigde insleugen hadde, leup ze de supermark uut en wat zag ze, d'r was een man doende de vieldoppen van heur auto te haelen. Ze wodde zo raozend, dat ze de man een schop onder zien achterste gaf, dat de man vul veurover tegen de auto an. De man was hielemaole verbiesterd en zee: "Mevrouw, ie kriegen nog es een autokrikke in de nekke." Mar hi'j dee veerder niks. En doe zag mien omkezegster tot heur grote schrik, dat heur eigen auto achter de auto van de mishandelde man ston. Et weren liekese auto's! Ze is mar gauw in heur eigen auto kreupen, want een autokrikke in de nekke, dat lachte heur hielemaole niet toe. Weg wezen, dochte ze, die man hooft d'r grif een blauwe plakke op zien achterste an over en misschien ok wel een bule an 't veurheufd.

Een peer weken laeter kochte ze een aandere auto, iene waor aj' mit schaekele mossen. Ze was een automatischen iene wend, dat ze wol een peer rielessen hebben en dat regelde ze even mit een rieschoele. Middags om drie ure zol 't wezen, mar al wat d'r kwam, gien lesauto. Om kwat over drieje was d'r nog niks, mar om half viere kwam d'r een auto anrieden en die bleef even veurbi'j heur deure staon. Zi'j d'r henne, mar ze zag de man niet. Ik gao mar in de auto zitten, dochte ze, want hi'j zal zo wel kommen. En dat was ok zo. "Goeiemiddag," zee mien omkezegster. "Goeiemiddag," zee de man. "Ik bin mar zitten gaon," zee mien omkezegster. "Dat zie 'k," zee de man. "Ie weten da'k een riebewies hebbe," zee mien omkezegster. "Now mevrouw, da's dan mooi veur jow, fielseerd," zee de man. Mien omkezegster begon nattighied te vulen. "Ie bin toch van de rieschoele, is 't niet?" "Nee," zee de man, "ik mos hier even een pakkien anbrengen." Mien omkezegster is mar gauw uutstapt. Disse keer leup et zonder blauwe plakke of en d'r kwam ok gien autokrikke an te passe!

Van de redaktie

Naodat ze al een peer jaor tiedelik bi'j de Schrieversronte an 't wark west hadde, warkt Trijnie Gibcus-Telkamp van 1 augustus 1988 of vaaste bi'j oons veur 20 uren in de weke. Ien en aander is meugelik maekt deurdatt de subsidiegevers meer subsidie geven.

De sutelaktie het van 't jaor f 16.000,- opbrocht. Alle meensken die d'r toe bi'jdreugen hebben om dit risseltaot te kriegen, oonze dank!

Lodewiek H.

Boulevard of broken dreams

Doe ik nog een joongien was
van een jaor of negen,
hebb' ik vaeke dromen had
van mien laetere leven
as volwassen man
in de grote-meenske-wereld.

'k Zol trouwen mit de liefste vrouw
van de hiele wereld.
We zollen wonen in een prachtig huus,
mit een grote tuun d'r om henne.
De kiender weren lief en kreers
en ik, ik hadd' een here-leven.

'k Zol een bekende schriever wezen,
deur elkenien' mit graegte lezen,
voetbalder ok en hadfietser,
in alle trukies slim betoefd,
'n man van wetenschap en keunstkenner
die niks op te zuken hoeft'.

Doe 'k een tietien leden op 'e Scheveningse boulevard
leup en de drokte om mi'j henne broesde,
docht ik inienend weer an die droom:
d'r was niet vule van terechte kommen,
't was alles minder as verwaacht
en 'k was etzelde kiend nog bleven.

Groter wel en meer erveren,
mar nog altied onvaast' en wif
hoe wat te berieken in et leven,
- d'r gong al zó vule mis,-
en niet biester tevreden
mit de man die hi'j now is.

Nog altied stao 'k alliend,
gien voegeltien in 't kouwgien.
Et leven goest en gieselt om me toe,
mar ik viene gien hoolvaaste.
Ik zitte verkeerd in mekeer,
mar geve de schuld an et leven.

Ik bin een stof-wodden gedaachte,
ik dáénke mezels te bestaon;
behoold of aende van alles
het elkenien' zels in de haand;
niks hier is belangrieker as leven,
ik zol et alliend zéls zo geern wezen!

Et hunnigt goed... Negentig jaor Iemkersverieninge Oost- Stellingwarf e.o.

Doe Pieter Jonker mi'j vreug of ik een beschouwing schrieven wol over disse as saemenwarkingsperjekt van de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o. en de Stichting Stellingwarver Schrieversronte ontstaone jubileum-uitgifte, was dit veur mi'j niet slimme ienvooldig. Ommes: ik iemkere dan wel sund een jaor of tiene, mar bin niet ofkomstig uut een iemkersgeslaacht of -gebied, zodat ik mi'j historisch en taekundig nog een beginneling vule op iemkersgebied. Toch hebbe ik ja zegd op Pieter zien verzuuk omdat zowel et Stellingwarfs as de iemkeri'je mi'j nao an et hatte ligt.

Et boek bestaot uut vier heufdstokken:

Heufdstok I (11 blz.). Peter de Vries uut Appelsche gefte een historisch overzicht van de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf (1898-1988) mit tal van ni'jsgierige gegevens.

Heufdstok II (44 blz.). Verhaelen over iemkers deur Koene S. Gerritsen uut Oosterwoolde. In dit heufdstok wo'n 22 ooldere iemkers beschreven. Verschillenden d'r van bin al wegraekt (o.e. mien eigen onvergetelike leermeester Atze Dijkstra). Ok uut et verhael van Tjietze van Dam uut Jubbege, ("Ik bin d'r in geboren") sprekt de liefde veur de bi'jen. Een protte veural oolde foto's geven dit heufdstok extra kracht.

Heufdstok III (7 blz.) Twie verhaelen over bi'jen deur Wube Lamers van de Kuunderwal ("Bi'jen en draank" en "In en om de bi'jestal"). Oolde gebuiken van o.e. et anzeggen bi'j starfgeval en trouweri'je kommen hier an de odder.

Heufdstok IV (92 blz.). De vaktael van de k rveflechter (strovlechter) en de bi'jker of iemker deur Sietske A. Bloemhoff uut Oosterwoolde. Dit heufdstok beslat et grootste pat van et boek.

a: Sietske begint mit een algemiene inleiding. Ze vertelt waor en wanneer mit et optekenen van de vaktael van de k rveflechter en de bi'jker of iemker een begin maekt en laeter veerder uutwarkt is (vaktaele-onderzuuk veur et perjekt Stellingwarfs Woordeboek). In dit heufdstok wodt ok een beschrieving geven van de zeuven infermaanten, die de vraogelist over et iemkeren invuld hebben.

b: Jacob Veenstra vertelt. Jacob Veenstra is an et woord over de praktiek van et iemkeren en zien erverings mit de bi'jen. Zien liefde veur de iemkeri'je sprekt dudelik uut zien laeste beide zinnen: "Zo lange et kan wi'k nog graeg wat bi'jen holen. Ik viene et nog altied een mooie bezighied."

c: Vaktael van de k rveflechter (strovlechter) en iemker. In een prima leesber en deurlopend stok infermaosie wo'n de deur de zeuven infermaanten andreugen

woorden, woordgroepen, uitdrukkings en zo in heur verbaand brocht. Mit ofkottings wodt angeven in welk dörp elk woord bruukt wodt of wodde. Mooie tekenings en foto's verdudeliken de beschrievings, zodat et hiele verhael ok deur niet-iemkers goed te begriepen is. Een groot kompelment an et adres van Sietske is hier zeker op zien plak. Bij de literatuurliste mis ik (zo chauvinistisch bin 'k wel) de jubileum-uitgifte van de Iemkersverieninge Wolvege e.o. *De Korfiemkerij* (1984). Een boekien optekend uut de mond van Atze Dijkstra. Et is nog te koop bij Van Dam in Jubbege.

Saemenvattend is *Et hunnigt goed* een prachtig document o'ver de Stellingwarver körveflechter/iemker en zien tael. Dat et hoogneudig was om disse -van bedriefstakke tot willewark wodden- bezighied veur et naogeslaacht op pepier vaaste te leggen, bliekt wel uut et krappe tal van zeuven infermaanten. Wat dat anbelangt ston de klokke wel op vuuf veur twaelf. De talrieke prachtige tekenings van Sietske en de foto's dregen d'r toe bij dat et veur elkeniene een slim aorig boek wodden is, dat beslist de muute van et anschaffen weerd is.

Sietske A. Bloemhoff, Koene S. Gerritsen en Peter de Vries, *Et hunnigt goed... Negentig jaor Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o., Stichting Stellingwarver Schrieversronte in saemenwarking mit de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf, f 16,90.*

Bote Stellingwerf

Zeuventig

Een boom in de haast,
die de meeste blaeden
verleuren het.
Now mar hopen
op een laete winter.

Bote Stellingwerf

Et verschil

De iene hoolt him stille
as hi'j niks te zeggen het.
De aandere
praot d'r rustig omme deur.

Jan van Overtjonger

Barglaand

De diepe
benauwende stilte
tussen driegende rotsen
onder een helse zonne,
iniens verbreuken
deur felle kleuren
van onverwaachse bloemen,
voluut bluiende
op 'e wiffe greens
van et leven.

Jan van Overtjonger

Vri'jhied

Amp'ran alle taelen
van de wereld
-zels et Stellingwarfs-
bin sund kot verriekt
mit twie toverwoorden:
glasnost en perestrojka,
mar hoe ze vri'jhied
in et Russisch schrieven,
dat het et Kremlin oons
nog niet verteld.

Jaegen

As de zoemer veurbi'j glidt, en de birkebomen geel beginnen te kleuren, dan kriegen de jaegers in Stellingwarf de kriebels om es vaeker in heur veld te kieken. Et staot d'r goed: kieken. Et hoeft toch niet neudig te wezen dat d'r meensken binnen die heur opsternaot maeken om disse netuurbescharmers. Et dringt schienber niet tot heur deur dat jaegen altied al bestaon het. En zeker in Stellingwarf. Kiek mar op oolde prenten uut disse streken. Dat de meenske boven et dier staot, wodde al beschreven in ien van de ooldste boeken van de wereld. Mar ik daenke dat et ok een verschiensel van de mederne tied is. Een bepaolde groep dot wat, een aandere groep is et daor grif niet mit iens. En misschien is dat ok wel goed zo. De uutwassen verdwienen op die meniere gauwer.

Et is mit de jaeger van vandaege-an-de-dag zo, dat ze een vrij muulike opleiding doen moeten om et zoveer te kriegen dat ze legaol achter Res-nullius an meugen. De opleiding stikt zo in mekere, dat aj' d'r klaor mit binnen, daj' dan verantwoord mit et jaegersgebeuren op 'e hoogte binnen. En ik daenke dat de tied riepe is om mieningsverschillen niet uut de wege te gaon. Et schient dat de tieden van et sprokien "Roodkappien en de wolf", waor de jaeger d'r goed in veur wegkomt, veurbi'j binnen. En dat we zels an de meensken die d'r oge en oor veur hebben, uutleggen moeten hoe as et in mekere zit.

Ze vraogen mi'j wel es: Waoromme jaeg ie? Jaegen is veur mi'j een drang om mien jachtveltien zo te beheren, dat et ten goede komt an et wild. En et netuurbeheer te steunen. Mar een klein betien veur eigen gebruik. Dus niet veur de sport. We bin gien viskers. Et is trouwens zo dat nog gien 10% van et wild dat jaorliks naor de iewige jachtvelden gaot, deur de jaeger scheuten wodt. Et verkeer en de mederne laandbouwmesienen eisen de grootste tol. Dat is dan ok een grote zorg veur de Nederlaanse jaeger. Mar desondaanks is de haezestaand redelik te numen. Dit komt mit deur een goed jachtveldbeheer. Ie zien dan gelokkig ok dat de K.N.J.V. nauw saemenwarkt mit Staatsbosbeheer. As d'r wegen anlegd wodden deur de overhied, dan zetten beide instellings heur in veur de bescharming van et wild. De bekende paolties mit wildspiegeltien in bosrieke gebieden in hiel Nederland bin een veurbeeld. Op 'e Veluwe is d'r alles an daon om de hatten een betere bescharming te geven veur al dat snelverkeer, dat deur dit prachtige gebied henne-en-weer goest. En de individuele jaeger zet him in om mit de boeren te praoten over et gebruik van de cyclomi'jer en de schudder. Et bliekt veur et wild et beste te wezen om van et midden uut mit et mi'jen te beginnen, zodat wild en voegels de kaans kriegen om naor de kaant uut te wieken. En we overleggen om de wildredder te bruken. Dat is een apperaot dat et wild waarschouwt mit een schel klinkend geluud. Et kan op 'e mesiene bevestigd wodden.

As et dan bar winter is en de Lende is as een stobbe bevreuren en de sloden liggen

vol stoefsnij mit snedige rillen, zoas gien meenskehaand et naomaeken kunnen zol, ok dan ziej' de goeie jaeger op pad. Ontbering en slecht weer maeken him niks. Op zuuk naor een eupen wak in zien veld om de hongerige enten te voeren. Een liedende reiger de helpende haand te bieden. Kuj' je dan veurstellen dawwe wel es mal wodden van al die ondeskundige wereldhervormende kritiek? Ik daenke dan wel es: Hoevule vleis zollen ze zels jaarliks opeten? Weten ze wel wat d'r in de slaachthuzen gebeurt? Om mar niet te praoten hoe as et treurige "leven" van mest-en kistkalver en mestkiepen verloopt. De deursnee jaeger is een netuurmeenske van huus uut. Ontwickt gezeur. Wil aandersdaenkende meensken liever niet in verlegenhied brengen. Ie kun ommes altied wel een stok vienen om een hond te slaon. Mar een katte in et nauw krabt van him of!

Oene Bult

prakkesaosie

ik vien
eins niks
an dit leven
vol mit lewaai,
dieveri'jen,
inbraoken,
vernieleri'jen,
uutbraoken,
moorderi'jen,
aangsten,
schenneseren,
verkrachten,
zwatte ziekten;
alliend, oe schrik,
om te schrieven
wil ik, daenk ik,
nog in leven blieven.

Oonze volk - 6 -

Zo is dan mien veurvader Jan Luiten in et jaor 1750 weer daele streken op zien oolde honk, Ni'jhooltwoolde. Bi'j de dri'jkoele an de Stadburen, krek tegenover nummer 35, et huusstee waar in 1631 zien overgrootvader, zo te zeggen, zien Trien over de drumpel dreug.

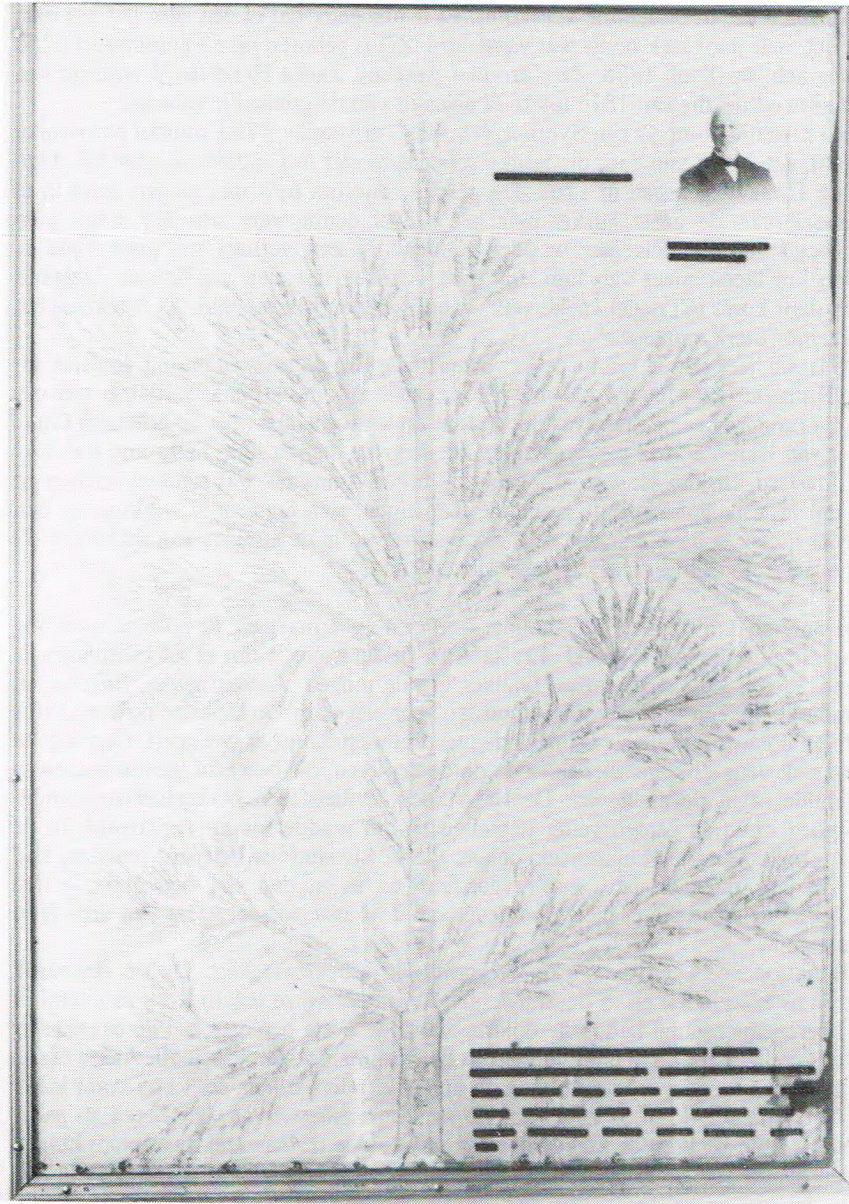
"Jan de Zeeman" zeden ze in et dörp. Zeuventien jaor was hi'j vot west. Hi'j hadde in Harlingen zien domicilie had, mar hi'j was uutzwurven over de zeuven zeeën, hadde mooi en mal mitmaekt en was tegen et aende van de rit trouwd. Dat was 't en et was ok krek genoeg.

Jan was gien man van de zee en hi'j zol et ok nooit wodden. Wi'j Stellingwarvers hebben dat niet in oons. De zee is veur oons hoogstens et aeventuraer. De drang die bepaolde jongkerels in et bloed zitten gaot as ze et hier niet goed veur de geest kriegen kunnen. Jan zal zoe'n iene west hebben. Ni'jschierig naor wat d'r veerder op 'e wereld gaonde was. Misschien het hi'j een keer bi'j de Kuunder de zee zien. Duzend vierkaante kilemeter waeter en duzend kubieke kilemeter locht d'r boven. De horizon as een strakke lijn in de veerte. Doe zal hi'j docht hebben: a'k daor aachter kieken kan, za'k et vienen. Begrip van wat hi'j vienen zol of wol, ston him niet veur de geest, mar daor is et dan ok aeventuraer veur.

Hoe dan ok; hi'j hadde d'r in ieder geval een knap, hemmel wiefien van overhullen en daor was hi'j slim wies mit. Ze moet iene west hebben mit een grote, mooie bos zwat haor en donkere ogen. Overlevering wil dat ze d'r laeter slim veule muuite mit had het om heur lange vlechten of te knippen, doe ze van heur man een goolden oorierzer kreeg. Jan was doe Stelling van Ni'jhooltwoolde, ontvanger van Ni'jlaemer en neffens de kohieren van de belasting was hi'j "tamelijk welgesteld coopmanschap hebbende en een gemeene boerkerie". Tegenworig kocht iene die d'r - naor verholing - zo veur staot een mercedes veur himzels, doedertied kreeg de vrouw een goolden oorierzer op.

Ik hebbe jim al zegd dat Elisabeth van Zeeuwse komof was. Vandaor ok dat donkere. D'r zat Spaans bloed in wodde d'r altied zegd. Zeelaand hadde lange een Spaanse bezetting in de 16e ieuw en die soldaoten hadden 't wel an tied. Dat zodoende...

Dat Zeeuwse kuwwe ok nog weeromme vienen in de naemen die Jan en Liesbeth heur kiender geven hebben. De eerste twee maegies Antje en Jinke bin naor de grootmoeders nuumd. Dan krie'we Pieter naor Liesbeth heur vader en Lute Sibrant naor de vader van Jan. De eerste Lute raeckt in 1753 weg en as d'r dan weer een joongien komt, numen ze him weer Lute Sibrant. Dan bin de oolde luden vernuumd. De omkes en muikes kommen an de beurt. As eerste komt Engeltje.

De stamboom van Fokke Middendorp

Gien naeme die in de familie veurkomt. Et is meugelik dat et een slim lief poppien west het, mar daor he'k nooit wat van heurd. Zij is geboren op 13 jannewaori 1758 en wegraekt op 1 juli 1836. Ze is trouwd west mit Taeke Hendriks Woudsma van Nijhooitwoolde, die van 1816 tot 1827 assessor van de grieteni'je west het.

Nao Engeltje komt d'r een Sybrant, geboren 2 november 1760, nuumd naor omke Sybrant, een breur van Jan, die jaoren schoelemeester in Colderveen west het. Dan krie'we Danker, geboren in 1762. De perciese daotum he'k niet vienen kund in et deupboek van de grote karke, mar hi'j is wel deupt, eers was hi'j laeter gien karkvoogd van Ooldelaemer wodden. Omdat dit een verhael mit genealogie is, heuren jim laeter meer van him. Ien ding is zeker, dat zien naeme uut Zeelaand komt, daor komt hi'j nogal vaeke veur, veural op Zuud-Bevelaand. As betekenis het die naeme "Sterk van Geest".

De laeste keer dat de kribbe op et voetenaende van de bedstee bruukt wodt, is dat veur Romelia (geboren 24 oktober 1767, een naokommertien), en dat is wel een slim biezondere naeme. Jan was doedertied zaekwaornemer veur de grietman Onno Zwier van Haren en wie wet, misschien het de grote dichter him die naeme wel in et oor fluusterd. Et kan ok wezen dat Jan de broodkrummels wat steuken hebben en dat, mit in 't aachterheufd de machtige Romeinen, zien fantesie in warking zet het. Veerder moe'k et lieve maegien now al uutschrijven in de annalen van de familie. Ik hebbe laeter nooit meer wat van heur vienen kund.

Daor hewwe dan de hiele huusholing, 4 jongen en 4 maegies. Ik zette ze toch nog evenpies veur jim op 'e riegel. Et "tableau de la troupe" om et es butenlaans te zeggen. Pieter, Lute, Sybrant en Danker bin de jongen. Antien, Jinke, Engeltje en Romelia de maegies. Een mooie grondslag veur een stamboom. As ze now mar riek wodden, d'r wat uutlopen of slim ondeugend binnen, komt et wel goed. Dan kuj' ze vaeke stok veur stok wel vienen in de oolde pepieren, die beweerd bleven binnen in de familie of in de archieven. De rieke kocht et liefst een boereplaets of aander vaastgoed om zien centen veilig te stellen en dat wodde sekuur registreerd. In de dikke proclemaosie- en hiepthreekboeken, die in Liwwadden beweerd wodden, kuj' jaor op jaor naogaon hoe ze d'r veurstaon en as ze dan een betien op 'e tied doodgaon, kriej' vaeke et hiele familieverbaand op een prissenteerblattien veur je in et testament.

De uutlopers vienen we vaeke weeromme as schoelemeesters. Ok op bestuurlik vlak en as koopluden en in de ambachten kommen we ze tegen. Krek as overal in een boeregemienschop hadde de ooldste zeune de beste pepieren bij de overnaeme van et familiebedrief. De eren vullen een betien buten de boot. Mit alle hulpe die ze van huus mit kregen, mossen ze et toch argens aandere zuken. In 't kot, want laeter gao 'k d'r dieper op in, is et ok bij de naokommelingen van Jan Luten zo gaon. Pieter, de ooldste, krigt de zaeke, de veenderi'je en de turfhaandel. Lute wodt hulpen an een kleine boereplaetse in Sunnege, Sybrant wodt schoelemeester en Danker de eerste jaoren boereknecht bij zien omke Teye. Laeter, as zien eigen kiender "emigreerd" binnen naor Noord-Hollaand, helpt die him an een boereplaetse in Ooldelaemer, waar hi'j et best maekt het.

